

Čovjek i Apsolut u djelima Kuki Shūzō-a

SAITŌ Takako

Među metafizičkim temama koje su zanimale Kuki Shūzō-a 九鬼周造 (1888.-1941.), ideja ljudske osobe i njezin odnos prema metafizičkom apsolutu mogli bi tvoriti zaglavni kamen njegovog filozofskog sustava. Posvetio je nekoliko tekstova ovoj temi, a napose sljedeće: *Contingency/Slučajnost* (偶然性』, njegova doktorska disertacija iz 1932.), *The Problem of Contingency/Problem slučajnosti* (『偶然性の問題』, 1935.), „The Philosophy of Authentic Existence“ / „Filozofija autentičnog postojanja“ (『実存哲学』, 1933.) i „Metaphysical Time“ / „Metafizičko vrijeme“ (「形而上學的時間」, 1931.).

Kuki je razradio svoje ideje u studijama o Kantu, Schellingu, Hegelu, Heideggeru i Husserlu, kao i u kontekstu određenog broja kineskih i japanskih tekstova. Bilo koji od ovih izvora bi mogao obezbijediti zanimljivo vodstvo,¹ međutim, u onome što slijedi ograničila sam se na razjašnjavanje pojma čovjeka i njegovog odnosa prema metafizičkom apsolutu kroz propitivanje Kukijevih vlastitih pojmova i analiziranja

Autorica želi da izrazi svoju zahvalnost Heleni Shall za pripremanje ovog engleskog prijevoda iz francuskog izvornika.

1. FUJITA (2002., str. 117-38) proučava Kukijevo istraživanje i kritiku Husserlove metode. Za usporedbu Kukijeve tri kategorije kontingencije sa Windelbandovim i Rickertovim idejama, vidjeti MAEDA 2008.

„The Philosophy of Authentic Existence“/„Filozofije kao autentičnog postojanja“, kao i dva teksta o kontingenciji koji su spomenuti iznad. Također, ukazati ćemo na jednu od Kantovih ideja formalne logike koju je Kuki uzeo kao polazište.

POJAM ČOVJEKA U KUKIJEVIM DJELIMA

Ljudsko biće i „disjunktivna“ kontingencija

U svojoj doktorskoj disertaciji i kasnijoj proširenoj knjizi, *The Problem of Contingency/Problem kontingencije*, Kuki se laća iscrpnog razmatranja pojma kontingencije. Kako bismo razumjeli pojam čovjeka kojeg Kuki objašnjava u posljednjem dijelu svoja dva teksta o kontingenciji, započinjemo sumiranjem tih tekstova.

Kuki otpočinje svoju doktorsku disertaciju definiranjem tri vrste nužnosti: logičke, empirijske i metafizičke. *Logička* nužnost se javlja u odnosu između pojma i njegovih suštinskih karakteristika. *Empirijska* nužnost se pronalazi u empirijskom odnosu uzroka i posljedice. *Metafizička* nužnost karakterizira apsolutno metafizičko biće (*keijōteki zettaisha* 形而上の絶対者, KSZ 2: 272). U *The Problem of Contingency/Problemu kontingencije*, objavljenom tri godine kasnije, Kuki zamjenjuje ovu terminologiju kako bi je prilagodio vokabularu klasične formalne logike. On navodi oblike odnosa između subjekta i predikata koje je izložio Hermann LOTZE u svojoj *Logik/Logici* (1843., str. 65). Sukladno Lotze-u, postoje samo tri vrste odnosa prosuđivanja koje doprinose nužnoj spoznaji: općeniti sud (*generalle Urtheile*: S je P), hipotetički sud (*hypothetische Urtheile*: pod uvjetom da je X, P postaje S) i disjunktivni sud (*disjunctive Urtheile*: dio cjeline, bilo P ili Q, tvori predikat od S). Za Kukaija, ovi napose ukazuju na odnos između pojma i njegovih suštinskih obilježja, između nužnog uzroka i posljedice, između cjeline i njegovih dijelova. Kuki označava ovo trima oblicima *kategoričke* nužnosti, *hipotetičke* nužnosti i *disjunktivne* nužnosti.

Nastavljajući iz ovoga, Kuki identificira tri oblika kontingencije koja negira ova tri odnosa nužnosti: *kategoričku* kontingenciju, *hipotetičku* kontingenciju i *disjunktivnu* kontingenciju (KSZ 2: 15). On posvećuje zasebne dijelove propitivanju svakog od ovih. Prvi dio razmatra sudove

između S i P u kojima predikati nisu uvijek nužni (*kategorička* kontingencija). Drugi dio je posvećen analizi empiričkih događaja koji su razmatrani kao kontingent, slučaj i sporedno. Kuki označava ove vrste kontingencije *hipotetičkom*, budući da ona zahtijeva uvjet i posljedicu. U trećem i zaključnom dijelu, Kuki nastavlja iznositi svoja promišljanja o *disjunktivnoj* kontingenciji (離接の偶然 *risetsuteki gūzen*), istražujući naročite egzistencijalne situacije iz perspektive cjeline. Također, on ukazuje na vrstu kontingencije kao *metafizičku* (*keijijōteki gūzen* 形而上的偶然).

Ovaj treći dio čini mi se najznačajniji za razjašnjenje Kukijeve definicije ljudske osobe. U njemu on situira ljudska bića unutar šire cjeline kako bi ih definirao kao bića koja su istodobno *odvojita* (*ri* 離) i u dosluhu (*setsu* 接). Ovaj pojam „odvojita i u dosluhu“ je Kukijev način da prevede u japanski jezik pojam *disjunktivno* koji je preuzet iz formalne logike.²

Kako bismo bolje razumjeli ovaj pojam, korisno je da ukažemo na definiciju koja se nalazi u Kantovoj *Logik/Logici*, koja je bila Lotze-ova glavna referentna tačka. Tamo se kaže da je sud disjunktivan kada su „dijelovi datog konceptualnog područja uzajamno određeni kao cjelina ili upotpunjuju jedni druge kako bi oblikovali cjelinu.“ Ovi su sudovi „uzajamno isključivi i upotpunjuju jedni druge kao članove cjelokupnog spoznajnog područja koje je podijeljeno.“³

Kantov diagram disjunktivnog suda je ovdje poučan:

b	^A c
d	e

U disjunktivnom je sudu, x, koji je sadržan unutar A, sadržan ili unutar b, ili unutar c, i td.

2. Kukijev je pojam izišao iz upotrebe. „Disjunktivni sud“ je preveden u *Philosophical Dictionary/Filozofskom rječniku* (『哲学事典』, Tokyo: Heibonsha, 1977.), primjerice, kao *sengenteiki handan* 選言の判断.

3. „Ein Urtheil ist disjunctiv, wenn die Theile der Sphäre eines gegebenen Begriffs einander in dem Ganzen oder zu einem Ganzen als Ergänzungen (complementa) bestimmen“ (KANT 1924., str. 106, 108).

Kant daje primjer ove vrste suda u svojoj *Kritici čistog uma*:

„Uzmite, na primjer, sud: „Svijet postoji bilo pukim slučajem, ili kroz unutarnju nužnost, ili kroz izvanjski uzrok.“ Svaka od ovih tvrdnji zauzima dio područja moguće spoznaje koja se tiče općenitog postojanja svijeta; svaka od njih zajedno zauzima čitavo područje.“ (Kant 1929., str. 109; B-99)

Otuda Kant upotrebljava pojam *disjunktivni* kako bi kazivao o odnosima između sudova, dok ga Kuki upotrebljava kako bi razmišljao o odnosima između ljudi, između ljudskih bića i drugih živih bića te između ljudi i cjeline. Zbilja, Kuki proširuje značenje *cjeline* kako bi obuhvatio metafizičku *cjelinu*, kao što ćemo to vidjeti dolje ispod.

Hajde da slijedimo Kukijevo zaključivanje. Kako bismo započeli, ljudsko je biće tek jedan dio cjeline, parcijalno biće koje nikada u cijelosti ne koincidira sa većim totalitetom. U ovom smislu, ljudska individua manjka u apsolutnom identitetu i otuda je kontingentno biće. Istodobno, ukoliko per definitionem *cjelina* ne može manjkati u bilo kojemu od svojih dijelova, cjelina zbilja posjeduje apsolutni identitet.

Drugo, u tolikoj mjeri da se ljudska bića posmatraju kao parcijalna bića, apsolutno ne postoji jasna osnova za njihovo postojanje. Osoba se može pitati zašto nije mogla da izabere svoje roditelje prije nego što je rođena, ili zašto nije mogla biti rođena kao neko drugi u nekoj drugoj zemlji. Kuki piše:

„Zbilja, mogli smo biti Amerikanci, Francuzi, Etiopljani, Indijci, Kinezi, ili bilo koje druge nacionalnosti. Sasvim je slučajno da smo Japanci. Jednako tako dobro mogli smo biti insekti, ptice ili životinje. Apsolutno je slučajno da smo ljudi, a ne insekti, ili ptice, ili životinje.“ (KSZ 2: 205-6)

Ovaj odjeljak pokazuje da Kuki uzima političku zajednicu kao pretpostavljenu iznad individualne volje osobe u vrijeme rođenja te da se ona zadano rukovodi pukim slučajem. On jednako tako pokazuje da Kuki razumije da je pojam živog bića ljudski rod, insekti, ptice, životinje i td. te da su ova živa bića na jednakoj ravni sa svim drugim što se klasificira kao živo biće. Hajde da navedemo poemu iz poznate zbirke iz osmog

stoljeća koju znamo pod naslovom *Man'yōshū* koju sam Kuki koristi kako bi ilustrirao svoje stajalište:

Ako sam, u ovom sadašnjem životu,
bio sretan,
u mom budućem životu,
makar insekt ili ptica
postat ću.⁴

Poema je inspirirana pojmom transmigracije duše koji je vjerojatno došao u Japan s uvođenjem budističke misli.⁵

Otuda Kuki pokazuje kontingentnu narav ljudske društvene i egzistencijalne situacije u momentu rođenja, i on brani ideju kontingencije u smislu parcijalne ili relativne egzistencije koja nije samoizgrađena. Međutim, time što smo rođeni kao ljudska bića ne znači da smo rođeni bez vrijednosti. Nasuprot tomu, time što smo rođeni u ljudskom obličju je rijetki i sretni slučaj sudbine.

Primjer koji Kuki uvodi kako bi objasnio stajalište koje je iz budističkog teksta ilustrira skrajnju rijetkost, iako sretnu mogućnost, rođenje u obličju čovjeka. Kuki uzima metaforu o golemoj slijepoj morskoj kornjači čije je vjerojatno trajanje života beskonačno. Kornjača izlazi na površinu okeana svako sto godina. Plutanje po moru je dio naplavine s jednom rupom u njojzi. Za rijetkost – iako nije nemogućnost – ljudskog rađanja kaže se da je usporediva sa vjerojatnošću kornjačinog dodirivanja rupe u tom dijelu naplavine. Ovu je metaforu koristio Buddha u dijalogu sa učenicom. Svetopisamski prikaz ovog razgovora odnosi se na učenikovu radost u otkrovenju.⁶ Ono što je privuklo Kuki-ja ovoj prispodobi, vjerujem, jeste njezin naglasak na rijetkom i dragocjenom daru ljudskog rođenja.

4. *Man'yōshū* 348, poema koju je napisao Ōtomo no Tabito: この世にし 楽しくあらば
来む世には 虫にも鳥にも 吾はなりなむ. Japanska transkripcija slijedi OMODAKA 1983.,
3: 319.

5. Zvanično se smatra da je budizam ušao u Japan nakon 552. god. Transmigracija duše je vjerovanje kojeg se pridržava značajan broj Japanaca. Postoji popularni žanr televizijskog programa u suvremenom Japanu u kojemu ljudi koriste svoje darove kako bi „vidjeli“ nečije prethodne živote.

6. Usp. *Zō agon-kyō ō agon-kyō* 雑阿含經, T.2: 15-406, 108.

Autentičnog Postojanja

Kako bismo posmatrali Kukijevu definiciju čovjeka iz različitog filozofskog ugla, možemo propitati drugi od njegovih tekstova, „The Philosophy of Authentic Existence“/„Filozofija autentičnog postojanja“ (KSZ 3: 50-94), gdje se ljudsko biće definira kao *aktualno biće*.

Esej započinje pokazivanjem nemogućnosti definiranja bića (*sonzai* 存在). Kako bismo to uradili, Kuki tvrdi, morali biste kazati: „biće je takva i takva stvar.“ Međutim, biće je već implicirano u kopuli *jeste*, kao i atributu *stvari*. Niti je moguće da govorimo o biću u pojmovima koncepta ne-bića, budući da ovo potonje pretpostavlja koncept bića. Koncept bića stoga izmiče svakom određenju (KSZ 3: 50-3).

Međutim, u japanskim propozicijama koje sadrže glagol „biti“ (*aru*) moguće je da razlikujemo dva načina bića: potencijalni način i aktualni način. Ovisno na koji od ova dva načina se biće koristi, gramatički element koji prethodi glagolu *aru* se razlikuje. Potencijalni način se signalizira sa *de aru*, a aktualni način sa *ga aru*. Otuda, s jedne strane, kada Japanac kaže: „Trokut je trostrani mnogokut“, *je* se prevodi kao *de aru*, ukazujući stoga na potencijalni način. Drugim riječima, propozicija indicira konceptualnu mogućnost konstituiranja trokuta.

S druge strane, kada kažemo: „Trokut nacrtan perom je na drugoj strani“, *je* u ovoj rečenici se prevodi ka *ga aru*, otuda ukazujući aktualnost trokuta o kojemu se kazuje. Za Kukija, potencijalni način mogao bi ukazivati na suštinu trokuta, onu koja definira ono što jeste trokut. Ona bi trebala odgovoriti na pitanje: „Što je to?“ – *quidditas* (bit stvari) koja korespondira *quid est*. Aktualni način bića korespondira konkretnoj, individualnoj egzistenciji pojedinačnog trokuta (KSZ 3: 59-62).

Kako bismo ukazali na aktualni način ljudskih bića, Kuki je izumio riječ *jitsuzon* 實存, skraćujući na dva kineska slova potpuniji izraz *genjitsuteki sonzai* 現實的存在. Za japansko uho, ova fraza izražava aktualni, vidljivi način bića, i pripada registru pisanog japanskog jezika bez prenošenja bilo kakvih pojedinačnih nijansi historijskih aluzija koje prirastaju ekvivalentima u zapadnjačkoj filozofiji.

Kao što je upravo konstatirano, *jitsuzon* je napisan sa dva znaka. Prvi, koji se izgovara *jitsu*, skraćunica je za *genjitsuteki*, koji označava zbiljsko ili aktualno. Sam *genjitsu* može biti raščlanjen na dva znaka: *gen*, koji

znači „pojava“ nečega pred našim očima i *jitsu*, koji znači „sazrijevanje biljke“ ili sadašnjeg „voća“. Otuda imamo postignuto značenje „rezultata zrenja, koji vodi novoj sjemenki koja će proklijati i donijeti plod.“⁷ Kao složenica, *genjitsu* označava pojavu dozrijevanja – tj. vidljive zbiljnosti. Sufiks *teki* daje pojmu pridjevsku funkciju tako da može kvalificirati ovu riječ kako slijedi.

Ukoliko je *jitsu* polovica složenice, *jitsuzon* je jednostavno sažimanje ovog potpunijeg značenja, a *zon* 存 polovica složenice koja skraćuje riječ *sonzai* 存在, jedne od riječi japanskog jezika koja se koristi da prevedu „biće“ ili „egzistenciju“ kako se upotrebljava u zapadnjačkim filozofskim tekstovima. Objedinjavajući dvije polovice zajedno, *jitsuzon* izražava „aktualno ili zbiljsko biće koje daje plod“, ali s određenim apstraktnim okusom zbog sažimanja u ove dvije polovice. Kao prvi koji će upotrijeviti ovaj pojam u japanskom jeziku (KSZ 3: 65), Kuki mu je pridao veći značaj od doslovnog prevođenja njegovih dijelova. Otuda, izabirem da ga prevedem kao „autentično postojanje“. Ovdje je ono što sam Kuki ima da kaže o ovoj riječi:

„Možemo govoriti o *jitsuzon* kao *genjitsuteki sonzai*, koji je različit od potencijalnog bića. Uz ljudska bića značenje *jitsuzon* se jasnije pokazuje. U slučaju ljudskih bića, pojedinci određuju njihov način bića o tome ko su ona [*sonzai no shikata*] i svjesni su ove odluke. Ljudska se bića svjesno opterećuju svojim postojanjem. Ona posjeduju moć odlučivanja nad svojim vlastitim modelom bića. Ovo je razlog zašto svako ljudsko biće posjeduje svoj pojedinačni oblik bića. Pojam *pojedinač* raskriva najeminentnije značenje kroz ljudska bića. Čovjek pojedinač stvara svoje aktualno biće [*genjitsuteki sonzai*], tj. svoje autentično postojanje [*jitsuzon*], do opsega koji je istinski njegov“ (KSZ 3: 76).

Ovaj odjeljak čini jasnim da je za Kukija ljudska osoba određena po sebi svojim vlastitim načinom bića i da se u tom smislu može kazati da izabire autentično postojanje.

Što se tiče odnosa između individualnih bića i suštine, postoje dvije

7. O etimološkom zanečnju kineskih znakova, vidjeti 『諸橋大漢和辞典』 [Morohashi prošireni japanski rječnik kineskih znakova] (Tokyo: Taishūkan, 1955-1960). Znakovi koji su posrijedi mogu se pronaći u: 存 6943, 在 4881, 現 21004 i 實 7924.

moгуćnosti: bilo da esencija određuje individualna bića, ili da individualna bića određuju svoju suštinu. Primjer prvog odnosa jeste figura Adama u kršćanskoj teologiji. U onoj mjeri u kojoj se Adam uzima da je univerzalni čovjek, on je u pomanjkanju karaktera individualiteta pojedinca. Ovo je razlog zašto se svi ljudi mogu identificirati sa Adamovim grijehom. Sa ovog teološkog stajališta, u onoj mjeri u kojoj se osobe uspoređuju sa Adamom, one se ne razmatraju kao pojedinačne individue, već kao primjeri općenite suštine.

U drugoj vrsti odnosa, individualna bića određuju svoju suštinu. Kuki piše:

„Hajde da razmotrimo situaciju gdje aktualno biće određuje svoju suštinu. Pod suštinom ovdje označavamo suštinu onoga što postoji, suštinu „ovog“ pojedinačnog bića. Esencija je tradicionalno univerzalna, međutim, u slučaju gdje je univerzalna esencija određena aktualnim bićem, univerzalna esencija postaje individualna suština. Stoga nastaje novi problem: odnos između individualne esencije i individualnog bića, tj. između potencijalnog bića i aktualnog pojedinačnog bića. Kako bismo trebali misliti o ovome? Neki bi mogli kazati da, kao potencijalno biće, pojedinac ostaje biti vječiti dio božanskog razumijevanja te da je on, kao aktualno biće, bačen u vrijeme. U tom slučaju, pojedinačna suština našeg postojanja jamačno bi se razlikovala. U izabiranju da se ne prilagodimo ovoj perspektivi, obavezni smo da mislimo da potencijalno biće koincidira napose sa aktualnim bićem. Kada univerzalno određuje partikularno, potonje je univerzalizirano; ista je stvar kada partikularno određuje univerzalno, jer potonje postaje partikularizirano. Otuda, partikularna esencija konačno koincidira sa partikularnim bićem. Aktualno biće na svakom stupnju stvara partikularnu esenciju...

U onoj mjeri u kojoj ljudsko biće određuje svoju vlastitu suštinu, ono nije sjenka [univerzalne esencije], već je radije „autentično postojanje“ [*jitsuzon*]. Ranije sam ukazao da je aktualno biće – tj. biće u ograničenom smislu – „autentično postojanje“, ali je jednako tako moguće kazati da u onoj mjeri u kojoj aktualno biće određuje svoju suštinu, ono bi moglo biti „autentično postojanje“. Ljudska individua je „autentično postojanje“ u doslovnom značenju ovog pojma,

budući da unutar ovog bića aktualno biće određuje svoju suštinu.“
(KSZ 3: 79-81)

Kako bi započeo, Kuki jasno kaže da aktualni način ljudskog individualnog bića određuje tu individualnu suštinu. U ovom odjeljku „suština“ je sinonim za „potencijalno“ nasuprot „temporalnosti“, koja, kako Kuki primjećuje drugdje, ukazuje na budućnost (KSZ 3: 231).⁸ Otuda, možemo kazati da aktualni način, tj. naš način življenja u ovom trenutku određuje našu budućnost, tj. naš način potencijalnog bića.

Drugo, Kuki naglašava odnos recipročnog određenja između univerzalne esencije i konkretnog ljudskog bića. Treće, čak iako on sam ne upotrebljava glagol *morati*, možemo interpretirati njegove riječi kao da znače da ljudsko biće *mora* živjeti na takav način da njegov način aktualnog bića konstantno određuje njegovu suštinu. Ova nijansa moralne obaveze je eksplicitnija u drugim Kukaijevima tekstovima, ali mi nećemo nadalje razmatrati to pitanje ovdje.⁹ Konačno, tvrdnja da „kada partikularno određuje univerzalno, potonje se partikularizira“ nije namjeravana kao objava činjenice, već kao uvjetna. Otuda, do kraja ovog teksta,

8. Zbilja, Kukijevo zaključivanje napreduje samim postavljanjem u odnos prema Heideggerovim pojmovima *Existenz*-a, temporalnosti koja tek treba da dođe i *Dasein*-a, temporalnosti sadašnjosti. Za potpuniju analizu sličnosti i razlika između Heideggerovog *Dasein*-a i Kukijeveg autentičnog postojanja, vidjeti SAITŌ 1999., str. 222-7.

9. Samo bih spomenula dvije Kukaijeve opaske po ovom pitanju:

理想と現実との間に越ゆべからざる溝渠の横たはることを自覺し、充たされざることが祈願の本質なることを了得し、かも善への憧憬に絶えざる喘ぎを持續することは、それ自身に絶対の価値をもっている。

Kako bismo postali svjesni nepremostivog jaza koji odvaja idealno od realnog, kako bismo shvatili nezadovoljstvo koje tvori samu suštinu molitve, i k tomu još, kako bismo se ozbiljno latili s njim dok bez daha stremimo onome što je dobro – svi ovi aspekti posjeduju apsolutnu vrijednost. (*Keijijōteki jikan*) [Metafizičko vrijeme], KSZ 3: 196). 「形而上的時間」[Metaphysical time], KSZ 3: 196).

道德の課題とする實踐的普遍性は抽象的普遍性であってはならない。偶然を契機として全體を内包的に限定する具体的普遍性でなければならない。

Praktično univerzalna, obaveza bivanja moralnim, ne može biti apstraktno univerzalna. Ona mora da bude konkretno univerzalna koja određuje cjelinu iznutra; kontingentni [fenomeni] su mogućnost za ovo [određenje]. (KSZ 2: 258)

Kuki piše da odnos između partikularne i univerzalne esencije je najopskurnije (*gen'en*) problematičan i najtemeljnije pitanje koje se tiče pojma *jitsuzon*-a (KSZ 3: 88), koje ne ostavlja mjesta sumnji da „autentično“ postojanje nije jednostavno pitanje smjera.

Kako bismo razmotrili jedan način na koji Kuki nastoji da oslovi ovaj „najopskurniji“ problem, hajdemo da se vratimo napose tekstu *The Problem of Contingency / Problem kontingencije*, odnosu između cjeline i njezinih dijelova.

CJELINA: METAFIZIČKI APSOLUT

U *The Problem of Contingency/Problemu slučajnosti* Kuki upotrebljava izraz „apsolutno metafizičko biće“ (, *keijijōteki zettaisha*) ili „apsolutna nužnost“ (, *keijijōteki hitsuzen*), kako bi ukazao na ono što je „The Philosophy of Authentic Existence“/“Filozofija autentičnog postojanja“ nazvala „univerzalnom esencijom“. Hajde sada da propitamo odnos između apsolutnog i partikularnog bića.

Kao što smo to vidjeli iznad, Kuki identificira partikularno kao dio cjeline kroz ukazivanja na njega kao „disjunktivno“ biće ili „biće koje je istodobno *odvojito* i *u dosluhu*.“ Prema njegovim riječima:

„Disjunktivni članovi sugeriraju totalnost disjunktivnih mogućnosti. Otuda, ukoliko govorimo o totalnosti disjunktivnih mogućnosti, ovo vodi konačnom pojmu, onom metafizičkog apsoluta.“ (KSZ 2: 235)¹⁰

Kuki povezuje „totalitet mogućnosti“ sa metafizičkim apsolutom. Možemo primijetiti da ovo nije bio slučaj u primjeru kojeg smo ranije naveli od Kanta. Kant jednostavno upotrebljava pojam „svijet“ (*die Welt*) kako bi pokazao disjunktivni sud. Štoviše, Kantovo je zaključivanje ostalo na razini logičkog suda. Kuki nastavlja:

„Cjelina i njezini dijelovi dobijaju svoje značenje precizno iz svojeg recipročnog odnosa. Bez dijelova, cjelina ne može postojati, a bez cjeline, dijelovi također ne mogu postojati. Kao rezultat, nemoguće je

10. 離接肢は離接的諸可能性の全體を豫想している。然るに諸可能性の全體といふことは窮極的には形而上的絶対者の概念へ導く。

da mislimo o nužnosti [karaktera] apsolutne metafizičke nužnosti bez kontingentnog [karaktera] onog što je kontingentno u metafizičkom [smislu ovog pojma]. Nužnost apsolutne nužnosti je [značajka] koja posjeduje totalitet kroz sadržavanje njegovih kontingentnih dijelova. Nužnost djeluje na to što je kontingentno, a to što je kontingentno djeluje na nužnost. Jednom riječi, u onoj mjeru u kojoj je kao apsolutnost, koja nije apstraktna, prazni totalitet, ali konkretni, popunjeni totalitet, ona nije ni jednostavno nužna ni jednostavno kontingentna. Ona je „nužno kontingentna“ kako bi preuzela svoje značenje iz recipročnog odnosa s onim što je kontingentno i što je nužno.“ (KSZ 2: 24I)

Ovaj nam odjeljak daje ideju upravo o onome što je Kuki mislio pod „apsolutnim“. Prvo, to je cjelina koja obuhvata potpuni krug mogućnosti za svako pojedinačno biće. Drugo, cjelina treba svoje dijelove kako bi stekla svoju potpunost, konkretno značenje; inače, ona ostaje prazna i apstraktna. Treće, ona posjeduje određujući recipročni odnos sa svakim od dijelova, tako da cjelina i njezini dijelovi vrše uzajamni utjecaj jedno na drugo. Četvrto, ona je, prema tome, „nužno-kontingentna“.

Primijetili smo iznad da su pojedinci definirani kao disjunktivni (u isti mah odvojiti i u dosluhu). Ovome sada možemo pridodati da su za Kukija pojedinci sami odvojeni od cjeline, ali ostaju u dosluhu s njom u smislu da su uključeni u nju. Ovo se može razjasniti u pojmovima paradigme onog što sadržava i sadržanog.

Ono što je ovdje posrijedi jeste ukupnost mogućnosti koja je otvorena svakom biću. Već smo primijetili da bismo, za Kukija, mogli biti rođeni u nekoj drugoj zemlji ili kao neki drugi životni oblik. Samo je stvar slučajnosti ili prigode da smo rođeni na nekom naročitom mjestu kao ljudsko biće. I kao što primjećuje drugdje, temporalnost onog što je moguće pripada budućnosti, tako da je jednako moguće za svakoga da bude rođen u jednoj zemlji prije nego u drugoj, ili čak neljudskom obliku (KSZ 2: 207). Drugim riječima, cjelina sadrži dvije vrste mogućnosti: mogućnosti koje su bile moguće u prošlosti i mogućnosti koje su moguće u budućnosti. Dakle, cjelina nije ostvarena niti dovršena. Ona je u nastajanju, procesu koji se stalno dešava na novim dijelovima. Drugim riječima, cjelina se progresivno konkretizira u svakom trenutku kroz pojedinačna bića koja se pojavljuju i koja će nastaviti da se pojav-

ljuju. Kukijeva ideja apsolutnog, mogli bismo kazati, približava se pojmu samog prirodnog svijeta.

Kao pitanje kulturne reference, da li Kuki shvata „cjelinu“ kao kršćanskog Boga? U svojem tekstu o kontingenciji, inspiracija brojnim zapadnjačkim, napose njemačkim filozofima o razvitku njegovog zaključivanja je očita, ali on rijetko upotrebljava kršćanski pojam „Bog“ (神) na kojeg apsolut implicite ukazuje u djelu tih filozofa. Umjesto toga, Kuki se ograničava na prirodni pojam „metafizičkog apsoluta“ (形而上的絶対者) bez afirmiranja ili poricanja dosluha sa kršćanskim Bogom.¹¹

Primjeri metafizičkog apsoluta zavise od konteksta. U jednom trenutku on kazuje o Schellingovoj „praiskonskoj kontingenciji“ (*Urzufall*)¹² ili „apsolutnoj nužnosti“ u smislu onog što sadrži u sebi uzrok bića. U drugom on piše da je „moguće posmatrati Vrhovno Skrajnje (太極) iz *Knjige promjena* kao metafizički apsolut“ (KSZ 2: 239). Još jednom iznova, u zaključku *The Problem of Contingency/Problema kontingencije*, Kuki navodi odjeljak od Vasubandu-a:

„Jednom je neko kontemplirao snagu izvornih Buddhinih zavjeta, to da se osobni susreti nikada ne javljaju uzalud.“ (KSZ 2: 259)¹³

11. Također, on je ostavio drugi tekst o kršćanskom Bogu.

私の考えている神とは人間の行為を傍観して人間に賞罰を與えるような神ではない。人間全體と共に悲しみ人間全體と共に喜ぶ神、人間全體の中に住む神、人間即神である。神の性格は無限の愛でなければならない。

Bog o kojemu razmišljam ne posmatra ljudska djela iz daljine i potom odlučuje da ih osudi ili nagradi. To je radije Bog koji pati zajedno sa ljudima i raduje se sa cjelokupnim ljudskim rodom, Bog koji je unutar ljudskog roda, Bog ljudskog roda u Bogu. Priroda Boga mora biti beskonačna ljubav. (KSZ 3: 102)

12. U Schellingovoj *Philosophie der Mythologie und Offenbarung*, pad ljudskog roda u svijet čula je označio početak ljudske historije i ovo je bila praiskonska kontingencija. Kuki je održao brojna predavanja o zapadnjačkoj filozofiji na Sveučilištu Kyoto od 1929. god. sve do svoje smrti 1941. god. i ostavio je bilježnice koje su objavljene poslije njegove smrti. Njegova objašnjenja Schellingova mišljenja mogu se pronaći u KSZ 7: 217-70.

13. 觀佛本願力 遇無空過者. Odjeljak potječe iz [Treatise on the Pure Land/Rasprave o čistoj zemlji], T. 26, No. 1254, 231.

Jasno, za Kukija Buddha, a napose Buddha Amida tradicije Čiste Zemlje, može jednako tako poslužiti kao primjer metafizičkog apsoluta.

ZAKLJUČAK

U zaključku možemo sumirati suštinska pitanja koja se tiču ljudskih bića i apsoluta.

Kuki je definirao ljudsko biće kao:

- ♦ parcijalno biće koje nikada ne koincidira sa cjelinom, ali koje je sadrži (ovo je bila sama definicija kontigentnog bića u Kukijevom metafizičkom smislu);
- ♦ biće koje je odvojito od cjeline, ali i u dosluhu s njom;
- ♦ jedan od različitih oblika živih bića, iako je činjenica da je rođeno u ljudskom obliku skrajnje rijetka i dragocjeni sretni slučaj; i
- ♦ autentično biće (*jitsuzon*) u smislu da ljudska osoba svjesno odlučuje o svojoj suštini po sebi – drugim riječima, način življenja u svakom trenutku u životu pojedinca određuje njegovu budućnost.

Apsolutno je definirano kao:

- ♦ cjelina koja sadržava sve svoje konstituentne dijelove, tako da je konkretna i potpuna;
- ♦ sve mogućnosti koje su mogle biti u prošlosti individue i sve one koje bi mogle biti u budućnosti individue;
- ♦ u procesu postajanja i kao takvo blisko pojmu prirodnog svijeta;
- ♦ u potrebi svojih dijelova kako bi izbjeglo da bude apstraktno i prazno i kao takvo istodobno nužno i kontingentno; i
- ♦ predstavljeno kroz „metafizički apsolut“ zapadnjačke filozofske tradicije, Vrhovno Skrajnje iz *Knjige promjena* i Buddha Amida.

U odnosu između ljudskog roda i apsoluta:

- ♦ ljudski rod (ili ljudske jedinke) su sadržane u apsolutnom, tako da su ljudski rod i apsolut recipročno određeni. Dakle, postoji odnos međuovisnosti.

Što se tiče odnosa između esencije individue i univerzalne esencije, što

je bilo Kukijevo središnje pitanje, vjerujem da je njegova nakana u korištenju tri figure apsoluta bila ta da pokaže da nije zainteresiran za favoriziranje jednog izraza apsoluta između brojnih drugih, već u pokazivanju univerzalnog aspekta koji je obogaćen i koji će nastaviti biti obogaćivan tijekom vremena kako se individualne esencije multiplificiraju.

BILJEŠKE

Kratice

- KSZ 『九鬼周造全集』 [Sabrana djela Kuki Shūzō-a] (Tokyo, Iwanami Shoten, 1980).
 T 『大正新修大藏經』 [Taishō-razdoblje revidiranog budističkog kanona].

Drugi izvori

- FUJITA Masakatsu 藤田正勝
 2002 『《いき》の構造』再考』 [Rethinking *The Structure of „Iki“*, u: 『九鬼周造の世界』 [The world of Kuki Shūzō] (Kyoto: Minerva Shobō), 117-38.
- HORI, Victor i Melissa Anne-Marie CURLEY, eds.
 2008 *Frontiers of Japanese Philosophy 2: Neglected Themes and Hidden Variations* (Nagoya: Nanzan Institute for Religion and Culture).
- KANT, Immanuel
 1924 „Logik“, u: *Kant's handschriftlicher Nachlaß* (Berlin and Leipzig: de Gruyter), vol. 3.
 1929 *Critique of Pure Reason*, prev. Norman Kemp Smith (New York: St. Martin's Press).
- KUKI Shūzō
 1966 *Le problème de la contingence*, prev. Omodaka Hisayuki (Tokyo: University of Tokyo Press).
- LOTZE, Hermann
 1843 *Logik. Erstes Buch: Vom Denken* (Hamburg: Felix Meiner, 1989).
- MAEDA, Graham
 2008 „Is There a Method to Chance?“ u: HORI and CURLEY 2008., str. 7-35.
- MARALDO, John C.
 2008 „The Contingencies of Kuki Shūzō,“ u: HORI and CURLEY 2008., str. 36-55.

OMODAKA Hisataka 澤瀉久孝

1983 『萬葉集注釋』[Commentary on the *Man'yōshū*] (Tokyo: Chūōkōronsha),
vol. 3.

SAITŌ Takako

1999 *La Question du temps dans la pensée de Kuki*. Doktorska disertacija
odbranja na Sveučilištu Paris I-Panthéon-Sorbonne.